De aanplant van Populus tremula in Nederland

H. van der Hoef
Staatsbosbeheer Utrecht

Inleiding

De Populus tremula wordt in Nederland in bescheiden aantallen gebruikt, meestal gemengd met andere boomsoorten, in hoofdzaak voor landschappelijke beplantingen. Daarnaast worden jaarlijks enkele honderden stuks laanbomen van deze boomsoort geplant.
Enkele jaren geleden was het uitgangsmateriaal in hoofdzaak afkomstig uit België en werd als gestoken wortelbroed ingevoerd. Dit materiaal was over het algemeen zeer heterogeen.
Sedert ongeveer 1970 worden jaarlijks naar schatting ± 100.000 stuks éénjarige zaailingen vanuit Duitsland ingevoerd (zgn. herkomst „Tapiau", Oost-Pruisen). De zaadbomen staan langs het Mittellandkanaal in de omgeving van Braunschweig. De jeugdgroei van de zaailingen is goed, maar de ervaring is te kort om de gebruikswaarde voldoende te beoordelen.

Door „De Dorschkamp" zijn in de vijftiger jaren enkele veelbelovende kruisingen tot stand gebracht. Van de beste klonen is in 1973/74 zaad gewonnen en in Zundert proefsgewijs uitgezaaid. De methode van zaadwinning is zeer omslachtig en met de uitzaaimethode is nog te weinig ervaring. Meer ervaring krijgen is niet makkelijk daar er sedert genoemd jaar geen zaadjaar meer is geweest.
De belangstelling voor deze boomsoort m.b.t. bosaanleg zou volgens de Nationale Populierencommissie gestimuleerd moeten worden en in verband daarmede verzocht de N.P.C. aan haar werkgroep „Teelt" te onderzoeken in hoeverre de aanplant van goede herkomsten kon worden gestimuleerd. Goed plantmateriaal moest dan voorhanden zijn. Daarbij was o.a. van belang meer informatie te verkrijgen over de in West-Duitsland toegepaste methode van zaadoogst en uitzaai, waarbij dan tegelijk een indruk van de kwaliteit van de moederbomen, waar het zaad van de herkomst „Tapiau" van afkomstig is, verkregen kon worden.

Op 30 mei 1978 werd een bezoek gebracht aan de kwekerij van Otto Piening te Elmshorn.
Op deze kwekerij worden sedert vele jaren een groot aantal zaailingen geteeld op een door hem zelf ontwikkelde methode.

Zaadoogst

Het zaad wordt geplukt van een beplanting langs het Mittellandkanaal bij Braunschweig. Belangrijk is daarbij de oogst op het juiste moment uit te voeren. Te laat plukken betekent een kans, dat het zaad reeds voor een deel is uitgevallen, te vroeg plukken kan een ongunstig effekt hebben op de kiemkracht van het zaad. De bruinverkleuring van de katten is een aanwijzing voor de rijping van het zaad. Hiermee dient in de praktijk ervaring te worden opgedaan. De rijpings-fase dient 1 x per 2 dagen te worden gekontroleerd. De katten worden voorzichtig geplukt en daarna in platte kartonnen dozen gedaan. Daarna worden ze in een aangepaste auto geladen. Daarbij dient vooral gewaakt te worden tegen broei.

Zaadbehandeling

Direkt na het transport worden de dozen in een schuur opgeslagen op rekken om na te rijpen.
Na voldoende afrijping wordt d.m.v. zeven met verschillende maaswijdten het zaad van de katten en pluis gescheiden. Men begint met grove mazen en wrijft de katten en de pluis daar-

Een singel van ± 22-jarige P. tremula-kruisingen op de kwekerij van „De Dorschkamp" te Wageningen.

24-jarige P. tremula bij Best.

over. Door steeds kleinere maaswijdten te gebruiken, blijft uiteindelijk het (bijna stof-fijne) zaad over.
Om teruglopen van de kiemkracht te voorkomen wordt het zaad gekoeld bewaard bij een temperatuur van plm. −5 tot −10° C. Op deze wijze kan het zaad voor tenminste één jaar worden bewaard.
In het voorjaar van 1978 droegen de bomen geen zaad, zodat men was aangewezen op voorjarig zaad. Men vond dat geen bezwaar, zij het dan dat men wat minder dan normaal kon zaaien en men het volgende jaar geheel op een nieuwe oogst is aangewezen.

Het zaaien
Op een kwekerij van goede leemhoudend zandgrond worden normale zaaibedden aangelegd (verkruimelen en daarna dichtrollen).
Voor het zaaien worden de bedden goed nat gespoten (met fijne verneveling).

Het zaaien geschiedt eind mei – begin juni met een speciaal voor dat doel op een normale traktor aangebouwde 5-rijige zaaimachine.
Het zaad is zo fijn, dat het, om te kunnen kontroleren of er voldoende valt, wordt gemengd met gries van tarwe.
Wanneer ongeveer 4 bedden zijn gezaaid, worden d.m.v. ± 50 cm boven de grond staande sproeiers de zaaibedden nog eens natgespoten. Het water wordt fijn verneveld om afspoelen van het zaad te voorkomen.
Daarna worden er plastic beugels over de bedden gezet en daarover wordt melkwit plastic gespannen. In van te voren gemaakte sleuven wordt het plastic langs de zijkant van de bedden stevig in de grond gedrukt.
Wanneer na enkele dagen (± 1 week) het zaad opkomt en de groei aanvangt, worden er gaten in het plastic gesneden om de planten geleidelijk af te harden. Afhankelijk van groei en weersomstandigheden wordt het plastic geheel verwijderd.
De groei van de éénjarige planten verschilt van jaar tot jaar en varieert van plm. 30 tot 80 cm. De opbrengst per m² zaaibed varieert van plm. 50–150 stuks.

Op 5-7-1978 werd een bezoek gebracht aan de zaadopstand van de espen-herkomst „Tapiau" gelegen aan het Mittellandkanaal bij Wedesbüttel (bij Braunschweig).

Aanwijzingen en inlichtingen werden verstrekt door de Bundesforster Herr Burghardt te Wedesbüttel.
De betreffende zaadopstand staat aan de zuidzijde van Mittellandkanaal, vrijwel tegenover de aan de overkant van het kanaal gelegen dienstwoning van de heer Burghardt en vlakbij een in aanbouw-zijnde brug over het kanaal.
Hoewel de heer Burghardt in dit gebied nog maar enkele jaren werkte, had hij zich over de voorgeschiedenis van deze opstand zo goed mogelijk laten informeren.
Inzake de oorsprong is niet al te veel met zekerheid bekend. Zijn voorganger eksperimenteerde graag en zou deze planten zelf hebben geteeld en aan de overkant van het kanaal uitgeplant in ± 1950 à 1955. De planten zouden afkomstig zijn uit Oost-Duitsland, uit het Forstambt Tapiau, gelegen in het voormalige Oost-Pruisen, Duitse genetici zouden bij onderzoek de overeenstemming hebben vastgesteld.

De bomen staan op een strook grond, met een breedte van ± 20 m langs het kanaal; gemengd met esdoorn en berk en plaatselijk een ondergroei van hazelaar, vlier e.d. Verder was de bodem bedekt met een milde vegetatie.

Er stonden naar schatting ± 200 bomen, op borsthoogte in diameter variërend van plm. 15–25 cm en een hoogte van ± 15–20 m. Opvallend was, dat zeker een derde deel van de bomen in slechte staat verkeerde, deels helemaal dood, deels verdroging in de top. Wellicht is de stand in het verleden vrij dicht geweest wat de kroonvorming duidelijk ongunstig beïnvloed heeft.
De bodem bestaat uit opgebrachte grond, afkomstig van het uitgegraven kanaal.
Volgens de heer Burghardt is het teruglopen van de vitaliteit van de bomen sedert de droogte van 1976 versneld. Met uitzondering van enkele dode en kwijnende berken werd er geen droogteschade aan de andere boomsoorten waargenomen.
Op enkele plaatsen voornamelijk aan de bosranden kwam wortelopslag van de espen voor.
De bomen hadden zowel in lengte als in dichte groei een vrij grote spreiding slechts ten dele te verklaren door verschil in standdichtheid.
Het totale bosbeeld was in feite teleurstellend. De bomen waren nogal heterogeen, zowel in kroon- als in bladvorm; zulks in tegenstelling tot wat de jonge nakomelingen doen vermoeden. In het voorjaar van 1978 droegen deze bomen geen zaad.

Op 6 juli 1978 werd het bedrijf van de heer Piening in Elsmhorn nogmaals bezocht om het resultaat van de uitzaai te zien. Dit resultaat was teleurstellend. Tijdens het kiemproces enkele dagen na het zaaien heeft een uitzonderlijk felle zon verbranding van veel jonge kiemplanten veroorzaakt. Het toegepaste polytheen liet blijkbaar toch nog teveel licht door. Men ontdekte dat te laat waardoor niet tijdig maatregelen (luchten-bekalken-afdekken met jute e.d.) konden worden genomen. Daarna werd de groei belemmerd door abnormaal grote regenval en ekstra lage temperaturen.

Stam P. tremula.

